

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА НАЦІОНАЛЬНОГО, МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
ТА
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**НАСИЛЬНИЦЬКІ ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ
КОНФЛІКТІВ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА
Кваліфікаційна робота (проект)**

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка IV курсу 482 група
Спеціальності: 081 Право
Освітньо-професійної програми «Право»
Мезіна Аліна Андріївна

Керівник к.ю.н., доц. Гавловська А.О

Рецензент к.ю.н Кронівець Т. М.

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАСИЛЬНИЦЬКИХ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ	5
1.1. Поняття та загальна характеристика насильницьких воєнних злочинів	5
1.2. Характеристика окремих видів насильницьких воєнних злочинів	11
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НАСИЛЬНИЦЬКІ ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ	20
2.1. Міжнародно-правовий механізм відповідальності за насильницькі воєнні злочини	20
2.2. Відповідальність за насильницькі воєнні злочини в Україні	28
ВИСНОВКИ	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	37

ВСТУП

Актуальність теми. Тема кваліфікаційної роботи є надзвичайно актуальною, з урахуванням поширення збройних конфліктів та напруженої ситуації у різних регіонах світу, має велике значення для наукового дослідження, оскільки допомагає виявити та засудити порушення міжнародного гуманітарного права, захистити права людини та покарати винних. Аналіз таких злочинів сприяє розумінню коренів та наслідків конфліктів і сприяє подальшому розвитку міжнародного співробітництва для їх попередження та припинення в майбутньому.

Дослідженням окремих аспектів насильницьких воєнних злочинів під час військових конфліктів займалися такі науковці, як: Д.В. Бараненко, В.В. Бурбеза, Д.Р. Долмат, М.В. Грушко, О.Г. Колб, С.А. Крушинський, В.М. Репицький, О.В. Харитонова та інші.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи є нагальною, бо дослідження та протидія насильницьким воєнним злочинам залишається проблемою, яка потребує реальних заходів для запобігання подальшого порушення прав людини та міжнародного гуманітарного права, а також забезпечення справедливості для жертв даних злочинів.

Метою дослідження кваліфікаційної роботи є комплексне дослідження питання насильницьких воєнних злочинів під час військових конфліктів.

Завдання кваліфікаційної роботи. Для досягнення мети потрібно вирішити наступні завдання:

- 1) проаналізувати поняття та загальну характеристику насильницьких злочинів
- 2) охарактеризувати окремі види насильницьких воєнних злочинів
- 3) дослідити міжнародно-правовий механізм відповідальності за насильницькі воєнні злочини
- 4) ознайомитись з відповідальністю за насильницькі воєнні злочини в Україні

Об'єктом кваліфікаційної роботи є суспільні відносини, що виникають з встановленого міжнародним правом порядку ведення збройних конфліктів міжнародного та неміжнародного характеру, а також реакція суспільства та міжнародної спільноти на насильство та злочини, вчинені під час таких конфліктів.

Предметом кваліфікаційної роботи є аналіз насильницьких воєнних злочинів, що відбуваються під час військових конфліктів, з урахуванням їхнього впливу на суспільні відносини та міжнародний порядок.

Методи дослідження. Методологічний інструментарій дослідження складає принципи об'єктивного, всебічного та комплексного дослідження, формально-догматичний, тлумачення, порівняльно-правовий, аналізу тощо.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційну роботу виконано в контексті наукових досліджень відповідно до Стратегія розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 рр. (затверджено Постановою загальних борів НАПрН України від 26.03.21 р. від 12-21), тематики науково-дослідної роботи кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності факультету бізнесу і права Херсонського державного університету «Теоретичні та практичні проблеми розвитку окремих галузей права» (номер державної реєстрації – 0124U002381). Тему кваліфікаційної роботи затверджено Вченою радою Херсонського державного університету (наказ №199-Д/200-Д від 05.04.2024 р.).

Апробації результатів дослідження. Окремі елементи наукового дослідження були оприлюднені на VIII Щорічній студентській науково-практичній конференції факультету бізнесу і права Херсонського державного університету на тему «Сучасна економіка та право: Проблеми та перспективи розвитку» (На платформі Zoom, 29 березня 2024 року) на якій чітко визначено важливість та необхідність подальшого розвитку та дослідження студентами та аспірантами актуальних тем у сфері економіки, бізнесу та права.

Публікації. Один із важливих аспектів досліджуваної теми

кваліфікаційної роботи, був опублікований в 1 науковому виданні збірника тез у вигляді наукової доповіді на тему «Гарантії відшкодування шкоди завданої кримінальними правопорушеннями», що входить до секції 7 «Національне та міжнародне право, правоохоронна діяльність».

Структура роботи обумовлена її метою, завданнями та предметом дослідження й складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАСИЛЬНИЦЬКИХ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

1.1. Поняття та загальна характеристика насильницьких воєнних злочинів

Проблема насильницьких злочинів вважається однією з найбільш значущих і актуальних викликів сьогодення, оскільки насильство, що призводить до серйозних страждань та порушує основні права та свободи людини, проявляється у різних формах і проникає в різні сфери суспільного життя. Серед них насильницькі злочини, пов'язані з озброєними конфліктами, мають особливе значення, оскільки вони не лише порушують міжнародне гуманітарне право, але й мають серйозні наслідки для світової безпеки та стабільності [1].

Вказана тема насильницьких злочинів потребує докладного розгляду з наукової точки зору, починаючи з аналізу понять і загальної характеристики таких злочинів, ми матимемо можливість глибше розуміти їхню сутність та вплив на суспільство і міжнародне співтовариство.

У своїх працях О.Г. Колб відзначає, що основним критерієм оцінки поняття "насильницькі злочини" на всіх рівнях розуміння (юридичному, науковому, судовому та іншим) є практичні проблеми, пов'язані з правильною класифікацією насильницьких злочинів. Загальні завдання, які вирішуються при класифікації кримінальних насильницьких злочинів: [4]

- 1) визначення і можливість ідентифікації конкретних кримінологічно значущих ознак, які відрізняють їх від інших видів злочинів;
- 2) чітке визначення соціально небезпечної та підлягаючої покаранню поведінки.

Науковець А.М. Бандурка, вважає, що «агресивна злочинність» є більш ширшим, ніж поняття «насильство», тож більш доцільним використання саме

такої термінології [6].

У своїй монографії О.М. Храмцов пропонує класифікацію насильницьких злочинів як раціонально-насильницьких, де насильство використовується як засіб досягнення злочинної мети і агресивно-насильницьких. Тоді цілі вважаються досягнутими від моменту вчинення насильницьких дій, тож у переглянутій пропозиції автор використовує суб'єктивний критерій - намір застосовувати насильство при вчиненні насильницького злочину [7].

Головні ознаки насильницьких злочинів полягають у використанні фізичного або психологічного насильства проти іншої особи з наміром завдати шкоди або травми, що внаслідок цього порушує основні права та свободи особи, ці дії можуть призвести до фізичного або емоційного страждання жертви, порушення її безпеки та гідності.

Можемо посилатись на американського правника Джона Масколо, який у своїй статті, зазначив, що більшістю насильства є фізичні знущання, які включають використання або загрозу фізичною силою проти жертви, що часто призводить до травм. До таких фізично небезпечних дій відносяться удар кулаком або ногою, тиск, , душіння, захоплення або насильницький контакт з особою. Надзвичайно важливо, щоб ці дії були належним чином оцінені кваліфікованим медичним фахівцем, незалежно від того, чи вони включають руки, ноги чи інші засоби фізичного насильства [8].

Проте, ситуація з психічним насильством є доволі глибока, з розумінням того, що досі йдуть суперечки між науковцями щодо поняття та класифікації «психологічного насильства», загальними критеріями психологічного насильства можна назвати саме такі:

- 1) маніпуляції, спрямовані на те, щоб тиснути на жертву, викликаючи різні негативні емоції, такі як гнів, страх, вину чи сором.
- 2) спроби ізолювати жертву від родини та друзів, обмежуючи їхні соціальні контакти.
- 3) використання погроз, шантажу чи інших психологічних тактик для

отримання контролю над жертвою.

- 4) загрози фізичною чи емоційною шкодою, самогубством чи погрози надання шкоди для близьких, якщо жертва не виконує вимоги.
- 5) постійні вербальні та образливі коментарі, спрямовані на зниження самооцінки жертви.
- 6) обмеження свободи вибору та самостійного прийняття рішень, нав'язування власних переконань і стандартів.
- 7) жертва може почувати постійну загрозу, навіть якщо прямого фізичного насильства не вчиняється [9].

Важливо зазначити, при аналізі наукових робіт, ми виокремили дві головні форми, характерні для насильства, це – фізичне та психічне. Так, наприклад, Т.І. Савчук в своїй роботі стверджує, що до насильницьких дій, що містять елементи фізичної агресії, можна віднести всі ті, які фактично включають в собі використання сили [18].

Узагальнюючи результати аналізу наукової літератури з насильницької злочинності, слід визначити, що насильницькі злочини є видом умисних суспільно небезпечних та караних дій, існуючих в Кримінальному кодексі України, що вчиняються з посяганням на закріплені в законодавстві об'єкти правової охорони, такі дії здійснюються через завдання фізичної та психічної шкоди або покращення середовища для такого тиску.

Переходячи до питання воєнних злочинів можна зазначити, що згідно з нормами міжнародного права, воєнними злочинами вважаються умисні порушення звичаїв та визнаних законів війни, що були утверджені Женевською конвенцією "Про поліпшення долі поранених і хворих у військах у діючих арміях" при її проголошенні 1864 року [14].

У сучасному міжнародному праві термін "воєнні злочини" і концепція індивідуальної кримінальної відповідальності за ці злочини визначені в Статуті Міжнародного військового трибуналу, який був прийнятий в Нюрнберзі 8 серпня 1945 року, та встановлює відповідальність за вчинення злочинів проти миру, злочинів проти людства, воєнних злочинів та злочинів

агресії. Крім того, визначення воєнних злочинів також міститься у Додатку I до Женевських конвенцій 1949 року та їх Додаткових протоколів [15].

Головними ознаками воєнних злочинів можна назвати саме порушення встановленого порядку ведення збройних конфліктів, що регулюється міжнародним та міжнародним гуманітарним правом та визначення воєнних злочинів у міжнародних правових документах, яке характеризується тим, що будь-яке порушення загальновизнаних принципів міжнародного права під час конфлікту, як визначено міжнародними документами (такими як Женевські конвенції), вважається воєнним злочином, отже, апріорі є насильницьким [11].

Проте не кожне порушення законів війни вважається воєнним злочином, і смерть цивільних під час воєнних дій не обов'язково є воєнним злочином чи порушенням. Звісно, застосування законів війни та доступні механізми їх виконання різняться, у кожній країні існують власні механізми виконання міжнародного гуманітарного права, а також міжнародні суди, які можуть розглядати справи про воєнні злочини. Наприклад, Міжнародний кримінальний суд (МКС) має компетенцію щодо переслідування осіб, які звинувачуються у воєнних злочинах, злочинах проти людяності та геноциду, але тільки у випадках, коли держава-членка МКС або Спеціальний радник ООН звернулися до нього з проханням про розслідування конкретної ситуації.

На думку О. Броневицької, визначення воєнного злочину має охоплювати не лише порушення норм міжнародного гуманітарного права, але також вчинення порушень основних принципів міжнародного права (принципів *jus cogens*) під час збройних конфліктів, які можуть бути міжнародними і внутрішніми за своєю природою [17].

Більш стисло надає характеристику А.О. Драгоненко, а саме: “Взагалі, розглядаючи воєнні злочини з сучасної перспективи, можна стверджувати, що вони являють собою серйозне порушення міжнародного гуманітарного права, яке застосовується у збройних конфліктах, незалежно від того, чи є ці конфлікти міжнародними, чи внутрішніми. Це порушення веде до індивідуальної кримінальної відповідальності згідно з нормами міжнародного

кримінального права” [61].

Навіть якщо повсякденне використання терміну "воєнні злочини" може відхилитися від його юридичного контексту, важливо розуміти його конкретне юридичне визначення та широкий спектр законів, які застосовуються під час війни [16].

Британський професор права Р. Крайер в своїй монографії, зауважив, що: “Аналогічно тому, як закони про крадіжку та шахрайство стосуються, перетинається, але звужується відносно цивільного закону про власність, воєнні злочини є криміналізованою підмножиною порушень міжнародного гуманітарного права” [62].

Посилаючись на офіційну статистику Генеральної прокуратури України, до кінця лютого 2023 року було зафіксовано понад 68 тисяч злочинів, вчинених російськими військовими. Також було документовано 952 випадки використання заборонених засобів ведення війни, у цьому контексті зокрема виявлено понад 2600 випадків воєнних злочинів, що стосуються дітей, включаючи їхню загибель або поранення, напади на установи та заклади для дітей, а також примусову депортацію або викрадення. Щодо ситуації на Херсонщині, в цей час там відкрито розслідування понад 11 тисяч воєнних злочинів [53]. Ці дані свідчать про серйозні порушення міжнародного гуманітарного права та прав людини, а також про необхідність проведення міжнародного судового розгляду з цих питань для забезпечення справедливості та покарання винних.

Необхідно підкреслити, що 16.03.2023 р. Незалежна міжнародна комісія ООН опублікувала звіт, що висвітлює порушення міжнародного права під час повномасштабної війни в Україні. Згідно з документом, перелік певних дій росії кваліфікуються як воєнні злочини. У звіті вказано, що енергетичну інфраструктуру регулярно піддавали нападам, що являється воєнним злочином, цивільне населення постраждало внаслідок, утримання в полоні, тортур, сексуального насильства та інших форми жорстокості [54].

Докази зібрані комісією свідчать, що російські сили вчиняли умисні

вбивства цивільних та непричетних до конфлікту осіб. Підкреслюється також, що атаки росії часто були не враховуючи вимог обережності і адекватності у застосуванні сили, порушуючи міжнародні закони про ведення війни.

Звіт закликає до проведення міжнародного судового розгляду цих злочинів, щоб забезпечити відповідальність та справедливість для постраждалих. Окрім того, в ньому висловлено занепокоєння щодо гуманітарної ситуації в зоні конфлікту та заклик до негайного забезпечення гуманітарного доступу для надання допомоги цивільному населенню.

В підсумку, можемо зазначити, що наведені нами поняття насильницьких воєнних злочинів, з погляду національного, міжнародного законодавства та різних думок науковців не суперечать один одному та ширше доповнюють один одного. Загалом, поняття насильницьких злочинів охоплює широкий спектр дій, що включають в себе фізичне, психологічне та емоційне насильство проти індивіда, що порушує їхні права та свободи. Ці злочини можуть мати серйозні наслідки для жертв, які можуть страждати від травматичних наслідків протягом тривалого часу.

Поняття воєнних злочинів, з іншого боку, стосується порушень міжнародного гуманітарного права під час воєнного конфлікту. Це включає в себе недотримання зобов'язань, які встановлені міжнародним правом, такі як напади на цивільних осіб, використання заборонених збройних засобів, порушення правил гуманного поводження з ув'язненими та інші дії, що суперечать принципам міжнародного гуманітарного права.

1.2. Характеристика окремих видів насильницьких воєнних злочинів

Керуючись ст.8 Римського статуту міжнародного кримінального суду

воєнні злочини специфічні особливою протиправністю, яка викликана грубими порушеннями Женевських конвенцій від 12.08.1949 року та включають будь-які дії, спрямовані проти осіб або майна, які підпадають під захист згідно з положеннями відповідної Женевської конвенції [5].

Видами воєнних злочинів можна назвати, зазначені в Римському статуті “грубі порушення” Женевських конвенцій.

- 1) геноцид;
- 2) злочини проти людяності;
- 3) воєнні злочини;
- 4) злочин агресії [5].

Спеціальні склади воєнних злочинів можна поділити на два види: злочини, котрі посягають на міжнародний правопорядок та злочини, котрі посягають на встановлений порядок несення військової служби (воєнні військові злочини), до першого виду можемо віднести: 439, 440 ККУ “Застосування зброї масового знищення, їх розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування”, ст. 445 КК “Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала” (України), ст. 447 “Найманство” (ст. 447 КК України).

Термін "воєнний злочин" не зустрічається в Кримінальному кодексі України. Незважаючи на це розділі XIII Особливої частини Кримінального кодексу України перераховані злочини, котрі посягають на встановлений порядок несення військової служби (воєнні військові злочини), а саме: мародерство (згідно зі статтею 432 КК України), яке полягає в незаконному захопленні майна під час воєнних дій; насильство над населенням у зоні воєнних дій (згідно зі статтею 433 КК України), що включає будь-які форми фізичного чи психологічного насильства проти цивільного населення; погане поводження з військовополоненими (згідно зі статтею 434 КК України), що охоплює будь-які форми недостойного та жорстокого поводження з утримуваними в полоні особами; незаконне використання символіки Червоного хреста, Червоного півмісяця, Червоного кристала та зловживання

нею (згідно зі статтею 435 КК України), що стосується порушень, пов'язаних з використанням та захистом захищених символів гуманітарного права [3].

Розділ XX Особливої частини Кримінального кодексу України визначає інші злочини, які також можна віднести до категорії воєнних: порушення законів та звичаїв війни (згідно зі статтею 438 КК України), що включає будь-які дії, які суперечать прийнятим міжнародним нормам поведінки під час воєнних конфліктів; застосування зброї масового знищення (згідно зі статтею 439 КК України), що стосується використання хімічної, біологічної або ядерної зброї під час воєнних дій; розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут та транспортування зброї масового знищення (згідно зі статтею 440 КК України), які становлять підготовчі або допоміжні дії в контексті воєнного конфлікту.

Вчений, юрист і автор книги "Правосуддя на Нюрнберзькому процесі" Ф.Сендс визначають кілька типів насильницьких воєнних злочинів, серед яких можна виділити наступні: вбивство та масові вбивства являється одним із найбільш серйозних типів воєнних злочинів, який включає навмисне позбавлення життя цивільних осіб або військовополонених; побиття та фізичні напади включає насильство, яке призводить до тілесних ушкоджень, травм та страждань цивільних осіб, військовополонених або осіб, які втекли від конфлікту; сексуальне насильство та зґвалтування, яке включає будь-які форми сексуального насильства, зокрема зґвалтування, сексуальну експлуатацію та насильство з гендерної перспективи; пограбування та розграбування, цей тип злочинів включає втручання у майно цивільних осіб, розграбування цінних речей та пограбування населених пунктів; руйнування майна, включає умисне спалення або руйнування будівель, інфраструктури та майна цивільного населення; тероризування як форма використання насильства та загроз для залякування цивільного населення та провокування страху та паніки [13].

Вчинення воєнного злочину, за визначенням В.М. Репецького та В.М. Лисика, означає умисне або грубо недбале діяння, яке вчиняється учасником

бойових дій або цивільною особою під час збройного конфлікту. Цей вид злочину відзначається широкомасштабним та серйозним порушенням міжнародного гуманітарного права, яке порушує права осіб, що перебувають під захистом, та основні принципи цього права [19].

Характеристику видів насильницьких воєнних злочинів, вважаємо доцільним почати з злочинів проти життя та здоров'я людини.

Воєнні злочини проти життя та здоров'я людини.

Згідно зі ст.3 Конституції України, життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність, а також безпека людини визнаються найвищою соціальною цінністю у країні. Отже, необхідно приділяти особливу увагу аналізу правопорушень, які впливають на ці цінності, у кримінальному праві такі порушення вважаються одними з найнебезпечніших, відповідальність за вчинення таких злочинів врегульовано розділом II Особливої частини Кримінального кодексу України під назвою "Злочини проти життя та здоров'я особи", такі як ст. 115 "Умисне вбивство", ст. 126 "Побої і мордування", ст. 127 "Катування" тощо [2].

У новітніх наукових дослідженнях надаються різноманітні характеристики щодо злочинів проти життя та здоров'я людини.

Також важливим буде наголосити, що певні аспекти забезпечення надійного захисту життя та здоров'я людини забезпечуються міжнародним правом. Наприклад, Конвенція ООН проти катувань та іншого жорстокого, нелюдського чи принижуючого гідність поведження або покарання від 10.12.1984 р, яку ратифікувала Українська Радянська Соціалістична Республіка 26.01.1987 р., стосується фізичного, психологічного та сексуального насильства, дискримінації тощо. Європейська конвенція про запобігання тортур та нелюдському чи принижуваному поведженню або покаранню від 28.11.1987 р. була ратифікована Україною 24.01.1997 р., Європейська конвенція з прав людини від 04.11.1950 р., яку Україна ратифікувала 17.07.1997 р. [20]. Конвенції ООН та Європейська конвенція з прав людини встановлюють міжнародні стандарти та норми для захисту прав

людини та забезпечення їх реалізації у різних сферах життя, ці правові документи відображають зобов'язання держав перед міжнародним співтовариством щодо захисту прав людини та забезпечення справедливості та гуманного ставлення до всіх осіб.

Злочини проти життя та здоров'я людини завжди включають наявність складної структури та складається з різних аспектів, такі як планування, координація між організаторами та виконавцями, а також використання різних ресурсів, проте ключовим є активна підтримка та стимулювання з боку держави-агресора для вчинення таких нападів. Під час воєнних дій, злочини проти життя та здоров'я людини можуть набувати додаткового характеру, а саме, вони часто відбуваються в контексті збройних конфліктів і мають відзначений військовий аспект, у таких ситуаціях злочини можуть бути спрямовані на цивільне населення, включаючи жінок, дітей та вразливі групи, і виявляти форми, такі як масове вбивство, використання хімічних чи біологічних збройних засобів, насильство стосовно медичного персоналу чи гуманітарних працівників, а також насильство стосовно полонених осіб.

Проте, ми погоджуємося з думкою О.В. Червякова, про доцільність ратифікації Римського статуту (підписаного Україною у 1998 р.) та внесення змін в чинне законодавство з приводу закріплення міжнародної практики в національне щодо злочинів проти людяності [52].

Масштаби завданої шкоди цивільному населенню самі по собі недостатні для визначення складу злочину проти життя та здоров'я людини. Наприклад, незважаючи на інформацію про завдані збитки цивільному населенню після перших доказів катувань, вбивств та каліцтва під час насильницької окупації українських міст російською армією, триваючих й донині, досі задіяно міжнародного врегулювання даного виду злочину [22]. Специфіка такого злочину полягає у тому, що масштаби завданої шкоди цивільному населенню не можуть визначити сам склад злочину проти життя та здоров'я людини, це означає, що хоча завдання шкоди цивільному населенню може бути одним із аспектів цього злочину, само по собі воно

недостатнє для визначення його складу.

Воєнні злочини проти волі, честі та гідності особи

Україна дотримується міжнародних стандартів у галузі прав людини, що накладає на неї певні зобов'язання, тож основний акцент робиться на забезпеченні прав і свобод, закріплених у Конституції України. У кримінальному праві нашої країни велике значення має захист прав та гідності особистості, головна мета полягає в тому, щоб кожен громадянин був захищений від будь-яких форм злочинної агресії та щоб перешкодити вчиненню злочинів, а захист особи в кримінальному праві здійснюється через встановлення відповідальності за злочини проти особистості, такі як порушення прав на життя, здоров'я, свободи, гідності та статевої свободи [30].

Конституція України визначає широкий та різноманітний перелік невідчужуваних прав людини і громадянина, серед них відзначаються право на повагу до гідності кожної особи та право на свободу та особисту недоторканність. Законодавство України, зокрема, розділ III Кримінального кодексу (ст.146-151), має на меті захист цих прав, даний розділ встановлює відповідальність за порушення прав, що стосуються особистої волі, гідності та честі особи.

Посилаючись на характеристику злочинів проти волі, честі та гідності від А.В. Андрушко, можемо дати таке визначення: “Злочини проти волі, честі та гідності особи - це певні дії, які порушують права та свободи особи та спрямовані на позбавлення її волі, приниження її самоповаги та ушкодження її гідності. Ці злочини можуть включати такі дії, як викрадення, незаконне утримання, незаконне захоплення, напад, психологічні та фізичні тортури, а також будь-які інші форми фізичного та психічного насильства, спрямовані проти особи без її згоди та в порушення закону” [23].

Прикладом воєнних злочинів проти волі, честі та гідності особи, може бути викрадення російськими військовими іспанського волонтера М.Г.Калатаюда, (який донині перебуває у полоні) під час окупації росією Херсона [24]. Викрадення та насильницьке вивезення на територію російської

федерації. колишнього поліцейського О.Кириченка, (статус якого, наразі, невідомий) [25].

Посилаючись на довідку Експертного центру з прав людини, можна відзначити, що більшість звільнених з російського полону військовослужбовців сповіщають про широкомасштабні випадки насильства, які супроводжуються приниженням гідності людини. Звільнення українських військовослужбовців, у тому числі жінок, з російської в'язниці, зокрема зі слідчого ізолятора в Брянську, 04.04.2023 року, стало об'єктом уваги, загалом, під час утримання українські жінки були піддані жорстокому обшуку та моральним тортурам, у звіті зазначається, військові були вимушені перебувати в несприятливих до життя умовах, змушенням до упокорення, оголенням перед чоловіками, тощо [26].

Ці дії порушують статтю 14 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими, яка визначає, що військовополоненим надається право на повагу до їхньої особистості та гідності за будь-яких обставин, а жінки повинні бути поважними через їхню стать [27].

Стаття 3 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни закріплює заборону приниження людської гідності, включаючи а принижуюче поводження з особами, які не беруть активну участь у воєнних діях, включаючи членів військових формувань, які відмовилися від зброї, а також тих, хто перебуває в непрацездатності через хворобу, поранення, або будь-яку іншу причину [28].

За словами голови Joint Investigation Team, Еріка Месе, останні дослідження Комісії підтверджують попередні висновки щодо систематичного та широкомасштабного застосування тортур у місцях утримання на тимчасово окупованих територіях України та в російській федерації [29].

Воєнні злочини проти статевої недоторканості та статевої свободи

Ми вважаємо, доцільним буде наголосити про насильницькі воєнні злочини проти статевої недоторканості та статевої свободи, як один з головних

видів, якому треба надати характеристику, аналізуючи чинне національне та ратифіковане міжнародне законодавство, посиляючись на думки науковців-правників.

Статевая свобода визначається як здатність особи до самостійного усвідомлення та контролю над своїми діями, включаючи вирішення питань щодо власного тіла, виразу своєї сексуальності, а також до вільного та добровільного вибору партнера для статевої відносин. Статевая недоторканість означає обмеження статевої відносин з особою, включаючи, але не обмежуючи цим переліком, яка з різних причин (наприклад, вік, психічний стан і т. д.) не може вільно висловити свою статеву свободу [31].

Україна, як учасниця багатьох міжнародних конвенцій, несе відповідальність за запобігання та припинення сексуального насильства, а також за забезпечення ефективної реакції на випадки його вчинення. Ця відповідальність вимагає не лише запобігання сексуальному насильству та притягнення винних осіб до відповідальності, але й проведення докладного розслідування сексуальних злочинів з урахуванням всіх гендерних та вікових аспектів та забезпечення захисту прав та конфіденційності потерпілих.

Україна прийняла Національний план дій щодо виконання Резолюції РБ ООН 1325 до 2025 року з метою забезпечення захисту від сексуального насильства як у збройний конфлікт, так і в мирний час. Виконання цього плану відіграє стратегічну роль у досягненні цілей, пов'язаних з протидією сексуальному насильству, і включає підвищення ефективності заходів, спрямованих на запобігання та припинення цього виду злочинів [32].

Злочини проти статевої недоторканості та статевої свободи регулюються Кримінальним кодексом України. Конкретні статті, що вирішують ці злочини, включають, ст. 152. “Зґвалтування”, ст. 153. “Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом”, ст. 154. “Примушування до вступу в статевий зв’язок”, ст. 155. “Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості”, ст.156. “Розбещення неповнолітніх” [3]. Ці злочини охоплюють сексуальне

насильство, зґвалтування, сексуальну торгівлю, домашнє насильство, дитяче сексуальне насильство та інші форми сексуального насильства.

Так, наприклад, в Україні, станом на серпень 2023 р., за попередніми даними було скоєно близько 250 випадків сексуального насильства, скоєних саме російськими військовими [63].

З такою ж проблемою зіткнулися німецьки жінки в період з 1945-1955р., так, історик та журналістка М. Гебгардт у своїй книзі зазначає: “В Німеччині в період після окупації постраждало близько 900 тис. жінок, віком від 12 років.” [64]. Але, думки істориків різняться, так, наприклад, Б.Йор наполягає на тому, що в післявоєнний період окупації в Німеччині суто радянськими солдатами було зґвалтовано близько 2х мільйонів жінок, 500 тис. з яких - тільки в Берліні [65].

В даний момент Україна не має необхідних надійних та деталізованих інструментів для ефективного реєстрування та документування випадків сексуального насильства, пов'язаного з збройним конфліктом. Крім того, фахівці правоохоронних та правозахисних органів не завжди належним чином ознайомлені з принципами та стандартами реагування на такі злочини та взаємодії з потерпілими. Тому час впровадити систематичний збір інформації про випадки сексуального насильства в умовах конфлікту для подальшого надходження цієї інформації до Прокуратури Міжнародного кримінального суду [33].

Для досягнення цієї мети необхідно ввести зміни до національного законодавства на підставі положень Міжнародного протоколу про документування та розслідування сексуального насильства в умовах конфлікту (Міжнародний протокол). Міжнародний протокол встановлює найкращі практики для документування та розслідування сексуального насильства як воєнного злочину, злочину проти людяності чи інших серйозних порушень міжнародного кримінального законодавства та прав людини [34].

Отже, підводячи підсумки, можемо зазначити, що наведені нами види насильницьких воєнних злочинів, наразі є проблемою дуже гострою та

актуальною для України. Саме з початку російської військової агресії в 2014 році ми можемо спостерігати тенденцію росту статистики з приводу порушення прав людей, а саме вчинення злочинів проти їх життя та здоров'я, волі, честі та гідності, і проти статевої недоторканості та статевої свободи.

РОЗДІЛ 2

ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НАСИЛЬНИЦЬКІ ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ

2.1. Міжнародно-правовий механізм відповідальності за насильницькі воєнні злочини

Проблема відповідальності за насильницькі воєнні злочини є однією з ключових тем у міжнародному праві, оскільки ці злочини становлять серйозне порушення міжнародного гуманітарного права та прав людини. Запобігання та припинення цих злочинів має велике значення для збереження міжнародного миру та безпеки [35].

Міжнародно-правовий механізм відповідальності за воєнні злочини базується на ряді ключових документів та інструментів, які не лише визначають такі злочини, але й створюють механізми їх припинення та покарання [12].

Елементами міжнародно-правового механізму відповідальності за насильницькі воєнні злочини є *нормативна* та *інституційна* складові. Нормативна складова включає в себе міжнародні правові інструменти, такі як Женевські конвенції, Римський статут Міжнародного кримінального суду та додаткові протоколи до них, які визначають визначення та кваліфікацію воєнних злочинів. Ці норми встановлюють правила, що регулюють поведінку під час воєнних конфліктів та встановлюють стандарти відповідальності за їх порушення [70].

Щодо інституційної складової, вона включає в себе органи та установи, які займаються реалізацією міжнародно-правового механізму. Сюди входять Міжнародний кримінальний суд, міжнародні трибунали та суди, національні суди, спеціальні комісії та механізми, які розслідують та переслідують осіб, підозрюваних у скоєнні воєнних злочинів. Ці інституції відіграють ключову

роль у забезпеченні справедливості та відповідності праву, здійснюючи розслідування, збір доказів, проведення судових процесів та винесення вироків.

Почати розгляд міжнародно-правових документів пропонуємо зі Женевських конвенцій (1949 р., м. Женева, Швейцарія. Орган прийняття Міжнародна конференція Червоного Хреста та Червоного Півмісяця). Фактично, Женевські конвенції та її Додаткові протоколи є ключовими документами міжнародного гуманітарного права, що визначають стандарти поведінки сторін у збройних конфліктах, вони були створені з метою розробки необхідних всесвітніх норм для захисту життя, гідності та благополуччя людей під час воєнних періодів.

Основні принципи Женевських конвенцій включають: захист цивільного населення та непричетних осіб; людське поводження з військовополоненими; заборону тортур або жорстоке поводження, а також обмеження використання насильства та завдання непотрібних страждань іншим, а додаткові протоколи розширюють ці принципи та надають додаткові гарантії для тих, хто постраждав від конфлікту [39].

Чотири Женевські конвенції, що стосуються захисту жертв війни, прийняті 12 серпня 1949 року, та їх Додаткові протоколи, прийняті 8 червня 1977 року, належать до ключових нормативно-правових інструментів міжнародного гуманітарного права, документи встановлюють правила для сторін у збройних конфліктах та містять принципи, спрямовані на захист прав людини в умовах війни: Конвенція про поліпшення участі поранених і хворих у діючих арміях; Конвенція про покращення участі поранених і хворих осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі; Конвенція про поводження з військовополоненими; Конвенція про захист цивільного населення під час війни [40].

Додаткові протоколи до цих конвенцій включають: Додатковий Протокол I щодо жертв, постраждалих внаслідок міжнародних збройних конфліктів; Додатковий Протокол II щодо жертв, постраждалих внаслідок

неміжнародних збройних конфліктів; Додатковий Протокол III про прийняття іншої відзначної емблеми [41].

Україна стала учасником усіх чотирьох Женевських конвенцій 03.07.1954 року з застереженнями, які пізніше були відкликани. Додаткові Протоколи I та II були ратифіковані 18.08.1989 року, а Протокол III - 22.10.2009 року [42].

Метою прийняття та ратифікації Женевських конвенцій та їх протоколів є захист прав людини та гуманітарних принципів у ситуаціях збройних конфліктів. Договори створюють юридичні зобов'язання для держав-учасниць та мають механізми для моніторингу їх виконання, вони також сприяють гуманітарним діям та операціям у місцях активних бойових дій, забезпечуючи безпеку та захист всім вразливим особам.

Рада з прав людини Організації Об'єднаних Націй (РПЛ ООН) відзначається високою активністю та значним обсягом роботи, зокрема у формуванні та реалізації політики з питань прав людини. У своїй діяльності вона приймає широкий спектр рішень та документів, спрямованих на забезпечення виконання її функцій. Це відповідає загальному рівню повноважень ООН у галузі прав людини [43].

Резолюції Організації Об'єднаних Націй (ООН) мають значний вплив на формування глобального правового порядку, переважно регулюючи права людини, міжнародне гуманітарне право - ці резолюції є заявами ООН з різних аспектів міжнародних відносин і можуть накладати обов'язки на держави та міжнародні організації [44].

Резолюції ООН часто вимагають об'єктивних, необмежених та ефективних розслідувань з метою встановлення правди, окремим аспектом є створення спеціальних механізмів або трибуналів для розслідування певних злочинів та/або встановлювати принципи міжнародного співробітництва у цій сфері [10].

Крім того, резолюції ООН можуть встановлювати критерії, за якими певні дії можуть бути визнані військовими злочинами, геноцидом чи

злочинами проти людяності, і встановлювати засоби їх покарання, вони можуть закликати до застосування санкцій чи інших обмежувальних заходів щодо відповідальних осіб чи державі, як наприклад: [45].

- 1) резолюція 1970 (2011) Ради Безпеки ООН встановила міжнародні санкції проти Лівійської Республіки у зв'язку з придушенням мирних протестів та порушенням прав людини під час Лівійської революції у 2011 році [67];
- 2) резолюція 1593 (2005) Ради Безпеки ООН стосується ситуації в Дарфурі, Судан, і встановлює Міжнародний кримінальний трибунал для Дарфуру (МКТД) з метою розслідування воєнних злочинів, злочинів проти людяності та порушень міжнародного гуманітарного права, скоєних у цьому регіоні [68];
- 3) резолюція 1973 (2011) Ради Безпеки ООН закликала до введення зони ексклюзивного повітряного простору над Лівією та здійснення військових дій з метою захисту цивільного населення від нападів Муамара Каддафі та його військових сил [69].

Взагалі, дотримуючись міжнародних норм, а також виявляючи та караючи винних, резолюції ООН відіграють важливу роль у досягненні правосуддя, особливо у питаннях кримінального правосуддя, та моделлю світового зобов'язання до захисту прав людини по всьому світу.

Як приклад, можемо навести резолюцію Європейського Парламенту від 15 червня 2023 року про катування та кримінальне переслідування українських неповнолітніх Тиграна Оганнісяна та Микити Ханганова Російською Федерацією (2023/2735 (RSP)) Ця резолюція засуджує дії Росії, спрямовані проти українських дітей, включаючи примусове переміщення, депортацію та катування, і закликає негайно припинити провадження проти неповнолітніх Оганнісяна і Ханганова, зняти з них звинувачення і звільнити їх. Крім того, резолюція закликає до проведення розслідування і засуджує напади на дітей під час збройного конфлікту та порушення міжнародного права [66].

Міжнародний кримінальний суд (далі - МКС) є основною міжнародною юридичною установою для переслідування осіб, відповідальних за геноцид, воєнні злочини і злочини проти людяності, встановлює визначення та відповідальність за воєнні злочини, він був заснований у 2002 році в процесі прийняття Римського Статуту, МКС діє з метою боротьби з безкарністю за такі тяжкі злочини, як воєнні злочини, злочини проти людства, геноцид тощо [36].

Можемо зазначити, що важливим аспектом компетенції МКС є діяльність, яка охоплює злочини, скоєні на території держав-учасниць, їхніми громадянами, або під час рекомендацій, що надійшли або врегульовані Римським Статутом та/або резолюціями Ради Безпеки ООН. Дані повноваження не надають можливість МКС ефективно переслідувати осіб, відповідальних за тяжкі порушення міжнародного гуманітарного права, незважаючи на громадянство воєнних злочинців або місця скоєння злочинів.

Римський Статут надає характеристику злочинів, які підпадають під юрисдикцію МКС, використовуючи чіткі критерії для їх систематизації та наступного переслідування, а саме: збір доказів, проведення всебічних розслідувань, справедливі та безпристрасних судових слухань та ухвалення рішень на підставі встановлених правових принципів [37].

Співпраця з національними органами інших країн є ще одним важливим аспектом роботи МКС, оскільки це сприяє забезпеченню взаємодії між МКС та внутрішніми правовими системами країн-учасниць. Шляхом встановлення ефективних механізмів співробітництва, суд прагне збільшити результативність міжнародних правосудних процесів, зберігаючи при цьому повагу до суверенітету кожної держави та її національних правових процедур.

У підсумку, Міжнародний Кримінальний Суд здійснює діяльність як ключова установа у забезпеченні відповідальності за міжнародні злочини і у запобіганні їх безкарності., що втілює принципи відповідальності, справедливості та правової держави на міжнародному рівні, МКС відіграє важливу роль у просуванні справи міжнародної справедливості та забезпеченні того, що винні у грубих порушеннях міжнародних законів та

звичаїв війни, зазнають відповідних наслідків за свої дії [38].

Міжнародний правовий порядок та врегулювання конфліктів забезпечуються міжнародними угодами та трибуналами, дані механізми можуть бути використані для вирішення випадків порушень міжнародного права, воєнних злочинів, злочинів проти людяності, а також геноциду.

Міжнародний воєнний трибунал – це судовий орган, створений відповідно до міжнародного договору для розгляду та притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні міжнародних злочинів, таких як злочини проти людяності, воєнні злочини та злочини геноциду [21].

Науковиця І. О. Білорус вказує на важливість міжнародних неурядових організацій, сучасний правовий статус та функціонування міжнародних неурядових організацій залежать від різноманітних міжнародних актів, що мають як правовий, так і неправовий характер. Серед цих актів важливе місце займають багатосторонні міждержавні договори, конвенції та резолюції міжнародних міжурядових організацій, а також акти самостійних міжнародних неурядових організацій [71].

Почесне місце серед правозахисних організацій належить, безумовно, Міжнародному комітету Червоного Хреста, (МКЧХ) який є однією з найбільш важливих гуманітарних організацій, яка виникла ще в ХІХ столітті. Створення цієї організації, було першим в своєму роді, і відіграло ключову роль у впровадженні міжнародних стандартів захисту жертв війни. МКЧХ здобув великий авторитет завдяки своєму значному внеску у захист жертв війни, саме держави-учасниці Женевських конвенцій 1949 року та інших міжнародних угод виділили йому особливе місце серед інших гуманітарних організацій та наділили його рядом привілеїв та прав. Тому сучасний правовий статус МКЧХ суттєво відрізняється від інших гуманітарних організацій і неурядових організацій загалом [72].

МКЧХ має широкий спектр компетенцій, включаючи здійснення гуманітарної діяльності в умовах криз та конфліктів, захист прав людини, розробку та впровадження міжнародних гуманітарних стандартів, надання

медичної та гуманітарної допомоги постраждалим, співпрацю з різними організаціями для ефективного гуманітарного реагування, а також просування гуманітарних цінностей та освіти в цих сферах. Інструменти, які визначають правовий статус та регулюють діяльність Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ), можна умовно розділити:

- 1) внутрішні документи МКЧХ, що включають у себе статuti, положення та інші внутрішні правила і регламенти, які визначають внутрішні процедури та засади функціонування організації:
- 2) національне законодавство Швейцарії, де має свою головну штаб-квартиру МКЧХ. Швейцарське право встановлює особливі умови юридичного і фінансового функціонування організації на своїй території:
- 3) документи Міжнародного руху Червоного Хреста та Червоного Півмісяця, які є особливою міжнародною організацією, учасником якої є МКЧХ. Ці документи встановлюють спільні стандарти та принципи, що діють для всього Міжнародного руху:
- 4) джерела міжнародного права, що регулюють діяльність МКЧХ у міжнародних відносинах, такі як Женевські конвенції та інші міжнародні угоди, які визначають права та обов'язки Червоного Хреста у військових конфліктах та гуманітарних кризах [73].

Як останній елемент захисту прав людини пропонуємо розглянути міжнародну правозахисну спільноту, котра включає у себе різноманітні організації та агентства, які працюють на підтримку прав людини та виявлення та документування випадків насильства в рамках конфліктів.

Міжнародна правозахисна спільнота відіграє ключову роль у підтримці місцевих правозахисників та спостереженні за ситуацією в різних країнах. При наявності міжнародних спостерігачів на судових процесах та під час масових акцій, влада країни зазвичай веде себе більш обережно, уникаючи можливих порушень прав людини та судової правомірності, крім того, міжнародні

структури сприяють активній взаємодії з українськими правозахисниками, підтримуючи їхні ініціативи та голос у міжнародному співтоваристві. Участь представників міжнародних організацій надає додаткову силу голосу правозахисників, особливо коли вони представляють різні регіони світу, що дозволяє краще враховувати різноманітні голоси та перспективи [74].

Отже, ми розглянули міжнародно-правовий механізм відповідальності за воєнні злочини, який базується на кількох ключових документах та інструментах, що визначають такі злочини та створюють механізми їх припинення та покарання. Ми розглянули концепції, значення, елементи та нормативні та інституційні аспекти цього механізму, включаючи Статут Міжнародного кримінального суду та інші міжнародні правові акти. Також висвітлили роль співпраці з національними правоохоронними органами та важливість забезпечення виконання міжнародних стандартів правосуддя в контексті відповідальності за воєнні злочини.

Безумовно, дослідження міжнародно-правового механізму відповідальності за воєнні злочини також охоплює аналіз способів застосування заборонених міжнародним гуманітарним правом засобів ведення війни, окрім того, важливо відзначити, що міжнародні резолюції та заяви можуть впливати на формування глобального правового порядку, створюючи обов'язки для держав та міжнародних організацій у питаннях міжнародного права, прав людини та міжнародного гуманітарного права.

2.2 Відповідальність за насильницькі воєнні злочини в Україні

Посилаючись на розділ XX КК України “КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ МИРУ, БЕЗПЕКИ ЛЮДСТВА ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ” , визначено виключний перелік воєнних злочинів, зокрема: ст. 436-1. "Виготовлення, поширення комуністичної, націонал-соціалістичної символіки", ст. 436-2.

"Виправдування, визнання правомірною, засудження комуністичного, націонал-соціалістичного тоталітарних режимів", ст. 437. "Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни", ст. 438. "Порушення законів та звичаїв війни", ст. 439. "Застосування зброї масового знищення", ст. 440. "Розроблення, виробництво, придбання, зберігання, перевезення, передача, поширення, нанесення відомих збитків, сховище засобів масового знищення", ст. 441. "Екоцид", ст. 442. "Геноцид", ст. 443. "Посягання на життя представника іноземної держави", ст. 444. "Злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист", ст. 445. "Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця або інших захищених законом відомств", ст. 446. "Піратство", ст. 447. "Найманство" [3].

У зв'язку зі вторгненням російської федерації до України. за 2023 р. зафіксовано 62 667 тис. злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, та близько 6,5 тисяч злочинів проти основ національної безпеки України [50].

Механізми притягнення до відповідальності за воєнні злочини в Україні реалізуються через розслідування, судові процедури та застосування відповідних покарань. Головним органом, що проводить розслідування таких порушень, є Міністерство оборони України та його військова прокуратура, а також правоохоронні органи та Служба безпеки України, саме судове переслідування здійснюється через українські суди, зокрема військові трибунали та спеціалізовані суди, забезпечуючи тим самим право на справедливий суд та незалежність суддів. Ефективне переслідування воєнних

злочинів сприяє встановленню відповідальності за скоєні дії, відновленню справедливості для жертв та їхніх родин, а також запобіганню подібним порушенням у майбутньому, що є ключовим для забезпечення правової держави та підтримки прав людини в Україні.

Наприклад, в 2023 р. було винесено вирок Солом'янським районним судом Києва за ст. 438 ККУ "Порушення правил та звичаїв війни", Вадиму Шишимаріну, сержанту та командиру танкової дивізії, за жорстоке вбивство цивільної особи на довічне ув'язнення (з пропозицією внесення його на обмін військовополоненими) [47].

Цікавий механізм відповідальності наявний у Франції, так на відміну від інших порушень прав людини, за будь-які воєнні злочини держава не несе відповідальності, це означає, що індивідуальні виконавці можуть бути притягнуті до відповідальності за свої вчинки перед судом [48].

Механізм відповідальності, що був використаний у Руанді, це Міжнародний трибунал щодо Руанди (МТР). Цей трибунал був створений Організацією Об'єднаних Націй для розслідування та переслідування осіб, винних у злочинах проти людяності та злочинах проти міжнародного гуманітарного права, які вчинені під час геноциду в Руанді у 1994 році. ICTR виступив важливим механізмом встановлення справедливості та притягнення винних до відповідальності за вчинені злочини [49].

Актуальність подібного механізму полягає у забезпеченні імплементації принципів міжнародного права та прав людини, а також в обліку принципу превенції майбутніх конфліктів та злочинів. Проте, існують певні проблеми і виклики, пов'язані з роботою таких трибуналів, включаючи високі витрати, складний процес розслідування та переслідування, а також необхідність забезпечення прав людини для обвинувачених.

Україна може взяти на увагу деякі аспекти досвіду МТР для підвищення ефективності своїх власних механізмів правосуддя в контексті конфлікту на сході країни. Наприклад, важливою може бути розробка спеціалізованого міжнародного чи національного трибуналу для розслідування та

переслідування воєнних злочинів, які були скоєні під час конфлікту в Україні, такий механізм може сприяти забезпеченню справедливості, прозорості та незалежності у вирішенні військових злочинів, а також допомогти запобігти подібним порушенням у майбутньому.

Найважливішим для притягнення до відповідальності винних є національне кримінальне законодавство, яке є основою для проведення кримінальних судових переслідувань. Переважна більшість розпочатих кримінальних справ стосується порушень законів і звичаїв війни, що визначаються відповідно до міжнародних договорів, зокрема Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

Потрібно підкреслити важливість притягнення винних до відповідальності перед міжнародними трибуналами та національними судами, забезпечення справедливого судового процесу та компенсації для жертв. Крім того, важливо проводити розширену роботу з попередження таких злочинів через ефективні міжнародні договори, підтримку правозахисних організацій та сприяння розвитку культури миру та взаєморозуміння [56].

Насамперед, Верховною Радою України було ухвалено Постанову під назвою "Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні» № 2188-ІХ, датованої 14 квітня 2022 року. У цьому документі було визнано дії Російської Федерації та її військового керівництва під час останньої фази військової агресії проти України від 24 лютого 2022 року геноцидом українського народу. Крім того, у Постанові звернулися до ряду міжнародних організацій та іноземних держав з проханням визнати вчинення Російською Федерацією геноциду українського народу, а також злочинів проти людяності та воєнних злочинів на території України [51]. У визнанні геноцидом воєнних злочинів росії щодо України, доєдналися парламенти Естонії та Латвії.

Потрібно зазначити, про всебічне та обов'язкове дотримання Україною норм міжнародного права, саме тому ми попередне наголошували про важливість таких міжнародних інституцій, як Женевські Конвенції, Римський

статут та визнання права МКС на розслідування воєнних злочинів.

У сучасних умовах важливо взаємодіяти між національними, міждержавними та міжнародними правовими органами та системами. На жаль, на сьогоднішній момент українське законодавство ще не включає в себе Римський статут Міжнародного кримінального суду, але він залишається важливим інструментом для притягнення відповідальних за агресію проти України. Продовження роботи Міжнародного кримінального суду з фіксації воєнних злочинів українського конфлікту має сенс [55].

Переходячи до аспекту проблематики притягнення до відповідальності за насильницькі воєнні злочини, вважаємо доцільним підкреслити, що станом на початок 2024 року досі значна частина української території є окупованою росією [57]. Як зазначив Д.Р. Долмат, для розслідування зазначених кримінальних порушень та притягнення винних до відповідальності необхідно провести ряд оперативно-розшукових заходів та зібрати необхідні докази. Однак головною проблемою, з якою стикаються у цьому процесі, є складність збору доказів в умовах активних бойових дій. Також важливо врахувати, що саме фізичне здійснення розслідування на територіях, які перебувають поза контролем правоохоронних органів, стає надзвичайно складною та практично неможливою задачею [58].

В цьому контексті, можемо рекомендувати для населення України, котрі досі мешкають на окупованих територіях, користування електронними базами доказування (таких як warcrimes.gov.ua) [59].

Приведення до відповідальності за воєнні злочини є важливою складовою перехідного правосуддя, яке спрямоване на відновлення суверенітету та територіальної цілісності України, забезпечення національної безпеки та реінтеграції тимчасово окупованих територій, цей процес включає кілька важливих аспектів, які варто врахувати.

Так, наприклад, Ю.В. Аносова наголошує на важливості створення спеціалізованих комісій “правди” щодо воєнних злочинів, а саме: “Такий механізм відповідальності загалом відіграє допоміжну роль, сенс комісій із

встановлення правди у справі здійснення правосуддя реалізується в забезпеченні судових органів відповідними доказами вчинення злочинів, і підвищення рейтингу суспільної уваги до справи” [46].

Спочатку важливо здійснити встановлення істини шляхом документування фактів та створення комісії по встановленню істини, що допоможе фіксувати історичну правду, також необхідно забезпечити доступ до об'єктивної та достовірної інформації про збройний конфлікт.

У рамках репараційних заходів необхідно вирішити питання матеріальної компенсації шкоди, забезпечення морального задоволення та відновлення порушених прав. Притягнення до відповідальності передбачає внесення законодавчих змін щодо регулювання відповідальності за міжнародні злочини, підвищення кваліфікації уповноважених осіб та проведення інформаційної кампанії щодо міжнародного гуманітарного права.

Отже, підводячи підсумки, доцільно буде зазначити необхідність модернізації наявного законодавства, враховуючи безспірні страждання українського населення та їх потреби в правосудді. Нині, проблематика питання в закріпленні та введенні в чинне законодавство поняття «Воєнний злочин» стоїть дуже гостро, чимало науковців виражали своє занепокоєння з приводу відсутності ратифікації Римського статуту [60].

Передбачення відповідальності за насильницькі воєнні злочини є важливою складовою будь-якої правової системи, яка має за мету забезпечення справедливості та покарання винних.

Злочини, які включають у себе насильство проти цивільного населення, умисні вбивства, сексуальне насильство, тортури та інші форми фізичного та психологічного насильства, потребують ретельного розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності перед законом. Недіяльність у цьому плані може призвести до безкарності та подальшого загострення конфлікту.

Крім того, важливою є співпраця з міжнародними організаціями та міжнародними судами для забезпечення об'єктивного та справедливого

розгляду випадків воєнних злочинів, така взаємодія допоможе підтримати міжнародну спільноту у вирішенні конфлікту та зміцненні міжнародного правопорядку.

У підсумку, встановлення відповідальності за насильницькі воєнні злочини є важливим етапом у забезпеченні справедливості, відновленні миру та стабільності в Україні, а також запобіганні подібним порушенням у майбутньому.

ВИСНОВКИ

Отже, ми аналізували розвиток законодавчої політики в умовах воєнного часу, проаналізували її досягнення та проблематику і можемо зробити низку висновків:

У розділі 1.1. визначено основні терміни та поняття, пов'язані з насильницькими воєнними злочинами. Висвітлено загальні риси та характеристики цього явища у міжнародному контексті.

У підрозділі 1.2. обговорена характеристика окремих видів насильницьких воєнних злочинів.

У розділі 2.1 розглянули міжнародні норми та договори, які регулюють відповідальність за насильницькі воєнні злочини, включаючи Римський статут Міжнародного кримінального суду, Женевські конвенції, тощо.

У розділі 2.2 проведено аналіз кримінального законодавства України, що передбачає відповідальність за вчинення насильницьких воєнних злочинів, та визначено відповідні кримінальні санкції.

Дослідження, проведене рядом вчених, таких як .Р. Долмат, Д.В. Бараненко, В.В. Бурбеза, М.В. Грушко, С.А. Крушинський, О.В. Харитонова, В.М. Репицький, О.Г. Колб та інших, вказує на поширення та серйозність проблеми насильницьких воєнних злочинів.

Зазначимо, що хоча цю тему вже досліджували, досі існує потреба у подальших дослідженнях, оскільки деякі аспекти залишаються недостатньо вивченими. Потреба у ретельному аналізі виникає не лише в контексті історичного розвитку, але і з огляду на сучасні воєнні конфлікти, де насильницькі злочини стають неодмінною частиною трагічного сценарію.

Важливо також зазначити, що визначення та класифікація воєнних злочинів є складним завданням, і існує необхідність вдосконалення міжнародного правового механізму для притягнення винних до відповідальності.

У контексті національного законодавства, зокрема в Україні, відзначено необхідність строгого покарання за вчинення насильницьких воєнних

злочинів згідно з міжнародними стандартами та зобов'язаннями.

Висновки засвідчують важливість продовження наукових досліджень у цій області та активної участі міжнародного співтовариства у протидії насильницьким воєнним злочинам для забезпечення справедливості та покарання винних.

Були виявлені певні недоліки, наприклад, відсутності чіткої регуляторної бази та початковий рівень досліджень даного питання.

Усі поставлені завдання було виконано, а саме: ми дослідили поняття та загальну характеристику насильницьких злочинів, класифікували основні види насильницьких злочинів, здійснили аналіз міжнародно-правового механізму відповідальності за насильницькі воєнні злочини: та розглянули відповідальність насильницькі воєнні злочини в Україні

Наголошуємо на вирішенні цих задач в такий спосіб: При написанні кваліфікаційної роботи по темі дослідження нами була вивчена спеціальна література, що включає наукові статті фахівців з права, підручники з кримінального та міжнародного, розглянуто можливе практичне застосування міжнародного законодавства, порівняльно-правовий метод застосували в порівнянні українського законодавства щодо механізму відповідальності за насильницькі воєнні злочини з іноземним законодавством. Метод аналізу був використаний при характеристиці основних термінів і понять, які відносяться до воєнних злочинів під час військових конфліктів. Формально-догматичний та метод тлумачення використовувались при ознайомленні з правовими нормами.

Таким чином, на основне питання кваліфікаційної роботи було надано відповідь, а саме: «Насильницькі воєнні злочини під час військових конфліктів»: Насильницькі воєнні злочини під час військових конфліктів є проблемним питанням, оскільки вони становлять порушення міжнародного гуманітарного права та прав людини.

Робота розкрила загальну та специфічну характеристику насильницьких воєнних злочинів, а також розглянула міжнародний та національний правовий

механізм відповідальності за ці злочини. Висновки підкреслюють важливість подальших досліджень та дотримання правових стандартів для забезпечення справедливості та покарання винних у вчиненні насильницьких воєнних злочинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Львова, О. Л. Військові злочини Росії проти України як прояв геноциду українського народу / О. Л. Львова // Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – Т. 1 – С. 97-100. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19071>.
2. Конституція України. Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Кримінальний кодекс України. Кодекс України; Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Колб, О. Г., Кондратишина, В. В. Кримінально-правові та кримінологічні аспекти боротьби з торгівлею людьми в Україні. Боротьба з торгівлею людьми: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Донецьк, 26 червня 2008 р.). – Донецьк: Донецький юридичний інститут ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2008. – С. 134–138.
4. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду. Міжнародні суди, ООН; Статут, Міжнародний документ, Поправки від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.
5. Бандурка, А. М. Вандалізм: монографія / А. М. Бандурка, А. Ф. Зелінський. – Харків: Ун-т внутр. справ, 1996. – 199 с.
6. Храмцов, О. М. Щодо видів насильницьких злочинів // Держава та регіони. Право. – 2009. – № 2. – С. 86–92. URL:

<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/acc5d7d3-1bdd-44e0-9cdb-82cd233a0b1f/content>.

7. Mascolo, J. Domestic Violence FAQ: Basics, Safety Planning, and Restraining Orders // FINDLAW. URL: <https://www.findlaw.com/family/domestic-violence/stop-domestic-violence.html>.
8. Удовиченко, А. В. Психологічне насильство / А. В. Удовиченко // Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика : збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім Дням цивільної оборони та охорони праці (Полтава, 23–24 квітня 2020 р.) / упоряд. і ред.: В. П. Титаренко, А. М. Хлопов. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2020. – С. 469-470. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/14965>.
9. Міжнародне гуманітарне право – Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. URL: <https://minre.gov.ua/diyalnist/napryamku-proektiv-minreintegracziyi/mizhnarodne-gumanitarne-pravo/> (дата звернення: 11.04.2024).
10. Міжнародне кримінальне право // Велика українська юридична енциклопедія. У 20 т. – Т. 17. Кримінальне право / В. Я. Тацій (відп. ред.) та ін. – 2017. – С. 517. – ISBN 978-966-937-261-1.
11. Нестерович, В. Ф. Верховенство права та забезпечення прав людини на тимчасово окупованих територіях України / В. Ф. Нестерович // Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. – 2017. – Т. 200. – С. 85-92. URI: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/12546>.
12. Сендс, Ф. Східно-Західна вулиця. Повернення до Львова / Філіп Сендс // Тека авторів. – Читиво. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Sands_Philippe/Skhidno-Zakhidna_vulytsia_Povernennia_do_Lvova/ (дата звернення: 11.04.2024).
13. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях. ООН; Конвенція, Проект, Угода [...] від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151#Text.

14. Іванов, В. М. Нюрнберзький процес: історичне та правове значення (до 70-річчя Міжнародного військового трибуналу) / В. М. Іванов // Часопис Київського університету права. – 2015. – № 3. – С. 24-28. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Chkup_2015_3_7.pdf.
15. Гуцол, В. В., Романенко, Є. О., Малахов, Р. В. Воєнні злочини та злочини проти людяності // Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку. – 2021. – С. 352. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/50242/1/31%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf#page=353>.
16. Броневицька, О. М. Відповідність регламентації відповідальності за злочини проти миру і безпеки людства міжнародним договорам України кримінально-правового характеру / О. М. Броневицька // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 135-141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.
17. Савчук, Т. І. Криміналістична характеристика корисливо-насилницьких злочинів, учинених у районі проведення Операції об'єднаних сил (антитерористичної операції) / Т. І. Савчук. – 2018. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/45ee87f0-b165-4199-b124-a14d7e6ea764/content>.
18. Репецький, В. М., Лисик, В. М. Поняття та ознаки воєнних злочинів / В. М. Репецький, В. М. Лисик // Альманах міжнародного права. – 2009. – Вип. 1. – С. 120-125. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=amp_2009_1_15.
19. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання. ООН; Конвенція,

Міжнародний документ від 10.12.1984. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text.

20. Злочини проти людяності в Україні: відмінність від воєнних злочинів та проблематика притягнення до відповідальності // Юридична фірма GOLAW. URL: <https://golaw.ua/ua/insights/publication/zlochini-proti-lyudyanosti-v-ukrayini-vidminnost-vid-voyennih-zlochyniv-ta-problematika-prityagnennya-do-vidpovidalnosti/> (дата звернення: 11.04.2024).
21. Шляхи відшкодування та компенсації шкоди від агресивної війни: погляд юристів // PRAVO.UA. URL: <https://pravo.ua/shliakhy-vidshkoduvannia-ta-kompensatsii-shkody-vid-ahresyvnoi-viiny-pohliad-iurystiv/> (дата звернення: 11.04.2024).
22. Андрушко, А. В. Злочини проти волі, честі та гідності особи (кримінально-правове та кримінологічне дослідження): дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08 / А. В. Андрушко. – Ужгород, 2021. – 675 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/35123>.
23. Шукайте з водолазами під мостом: на Херсонщині росіяни викрали іспанського волонтера // Українська Гельсінська спілка з прав людини. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/shukayte-z-vodolazamy-pid-mostom-na-khersonshchyni-rosiiany-vykraly-ispanskooho-volontera/> (дата звернення: 11.04.2024).
24. Росіяни судять колишнього поліціанта Олексія Кириченка з Запорізької області за нібито вбивство колаборанта Івана Сушка // ZMINA. URL: <https://zmina.info/news/rosiyany-sudyat-kolyshnogo-policzejskogo-oleksiya-kyrychenka-z-zaporizkoyi-oblasti-za-nibyto-vbyvstvo-kolaboranta-ivana-sushka/>.
25. Violation of human dignity as a war crime of the Russian Federation: prospects for consideration by the International Criminal Court. Експертний Центр з Прав Людини. URL: <https://ecpl.com.ua/en/news/violation-of-human-dignity-as-a-war-crime-of-the-russian-federation-prospects-for-consideration-by-the-international-criminal-court/> (дата звернення: 11.04.2024).

26. Женеvська конвенція про поводження з військовополоненими. ООН; Конвенція, Угода, Положення від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.
27. Конвенція про захист цивільного населення під час війни. ООН; Конвенція, Проект, Угода від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.
28. Експерти з прав людини засуджують нові свідчення тортур українських військовополонених росією. Voice of America. URL: <https://www.holosameryky.com/a/un-zvit/7529026.html> (дата звернення: 11.04.2024).
29. Назаров, В. В. "Особливості механізму захисту прав людини у кримінальному провадженні." Форум права 1 (2009): 385-391. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/FP_index.htm_2009_1_54.pdf.
30. Борисов, В. І., Дорош Л. В. "Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (коментар до законодавства)." Форум права 1 (2006): 4-15. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/FP_index.htm_2006_1_3.pdf.
31. Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 "Жінки, мир, безпека" на період до 2025 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України; План, Перелік, Форма типового документа, Звіт, Заходи від 28.10.2020 № 1544-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text>.
32. Харитоновна, О. В. "Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, у війні РФ проти України: правові аспекти." Зміст опублікованих матеріалів

- відповідає змістові поданих авторами рукописів (2022): 189. URL: <https://tinyurl.com/43p6k8ct>.
33. Міжнародний протокол із документування та розслідування сексуального насильства в умовах конфлікту. Основні стандарти належної практики щодо документування сексуального насильства як злочину згідно міжнародного права Перше видання: Червень 2014 р. Переклад на українську мову здійснено громадською організацією «Інформаційно-консультативний жіночий центр». URL: https://www.wicc.net.ua/media/int_protokol.pdf.
34. Крушинський, С. А. Незаконна депортація та переміщення населення як різновид воєнних злочинів. Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. 214 с., 55. URL: <https://tinyurl.com/r9txhtc7>.
35. Зрозуміти Міжнародний кримінальний суд. 2023. Публікація Міжнародного кримінального суду. Міжнародний кримінальний суд, 2023 р. С. 1-14. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-06/UICC-UKR-rgb.pdf>.
36. Луценко, О. О. "Роль Римського Статуту міжнародного кримінального суду у розвитку концепції справедливого судового розгляду." Право і суспільство 5 (3) (2015): 174-179. URL: [http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pis_2015_5\(3\)_34.pdf](http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pis_2015_5(3)_34.pdf).
37. Грушко, М. В. Співпраця Міжнародного кримінального суду та України у зв'язку з міжнародним збройним конфліктом. Академічні візії, 2023, 23. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/679>.
38. Бескоровайний, С. Я. Види збройних конфліктів та їх правове регулювання. Юридична наука, 2014, 3: 116-126. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/jnn_2014_3_14.pdf.

39. Ольдер, Е. Б., Тептюк М. П. "Женевські конвенції як основа міжнародного гуманітарного права." Правовий дискурс. URL: <https://tinyurl.com/4e6w8uzb>.
40. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977. ООН; Протокол, Міжнародний документ, Правила від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.
41. Про ратифікацію Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року про захист жертв війни. Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 03.07.1954. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114%D0%B0-03#Text>.
42. Рада ООН з прав людини (РПЛ). *Постійне представництво України при відділенні ООН та інших міжнародних організаціях у Женеві*. URL: <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2602-human-rights> (дата звернення: 11.04.2024).
43. Асірян, С. Р. "Резолюції Ради Організації Об'єднаних Націй із прав людини та їхня юридична сила." Правові новели 6 (2018): 186-192. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/prno_2018_6_30.pdf.
44. Бавикін, А. Ю. "Основні напрямки реформування організації об'єднаних націй." Секція 1 історія та теорія держави і права, філософія права, 2018, 130. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/231760414.pdf#page=130>.
45. Аносова, Ю. В. "Механізми притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні злочинів проти людяності: міжнародний досвід та українські реалії." 1.01.2015, Київ. URL: oai.ukma.edu.ua:123456789/7845.
46. "Суд над військовим РФ: хто такий Вадим Шишимарін і в чому його звинувачують." Суспільне | Новини. URL: <https://suspilne.media/241476-persij-sud-nad-rosijskim-vijskovim-hto-takij-vadim-sisimarin-i-v-comu-jogo-zvinuvacuut-poasnue-suspilne/> (дата звернення: 15.04.2024).

47. "Crimes Contre L'humanité." TRIAL International. URL: <https://trialinternational.org/fr/topics-post/crimes-contre-lhumanite/> (дата звернення: 15.04.2024).
48. "ICTR Expected to close down in 2015." United Nations International Criminal Tribunal for Rwanda. URL: <https://unictr.irmct.org/en/news/ictr-expected-close-down-2015> (дата звернення: 15.04.2024).
49. "Як змінювалась кількість злочинів проти нацбезпеки під час війни в Україні." Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/01/25/infografika/bezpeka/yak-zminyuvalas-kilkist-zlochyniv-proty-naczbezpeky-vijny-ukrayini> .
50. "Про Заяву Верховної Ради України 'Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні'." Постанова Верховної Ради України; Заява, Записка від 14.04.2022 № 2188-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-20#Text> .
51. Червякова, О. В. "Нормативно-правове поле формування громадянського суспільства як інституційний механізм публічної політики в Україні." Державне будівництво 1 (2014). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2014_1_35 .
52. В Україні задокументовано понад 127 тисяч воєнних злочинів росії." АрміяInform. URL: <https://armyinform.com.ua/2024/03/10/v-ukrayini-zadokumentovano-ponad-127-tysyach-voyennyh-zlochyniv-rosiyi/> (дата звернення: 11.04.2024).
53. "Комісія ООН і надалі досліджуватиме в Україні воєнні злочини, злочини проти людяності та геноцид." cs.detector.media. URL: <https://cs.detector.media/community/texts/185320/2023-04-05-komisiya-oon-i-nadali-doslidzhuvatyme-v-ukraini-voienni-zlochyny-zlochyny-proty-lyudyanosti-ta-genotsyd> / (дата звернення: 11.04.2024).
54. Бурбеза, В. В. "Щодо важливості ратифікації римського статуту міжнародного кримінального суду в Україні." Молодіжний науковий юридичний форум: Матеріали міжн. наук.-практ. конф. До дня науки, м.

- Київ, НАУ, 18 травня 2018 р. Том 1. Тернопіль: Вектор, 2018. С. 179-180.
URL:<https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/34656/1/%D0%91%D1%83%D1%80%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%B0%20%D0%92.%D0%92..PDF> .
55. Бараненко, Д. В. "Особливості притягнення до міжнародної кримінальної відповідальності: правові реалії та досвід минулого." Аналітично-порівняльне правознавство 1 (2024): 683-686. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/300274>.
56. "DeepStateMAP | Мапа війни в Україні." DeepStateMap. URL: <https://deepstatemap.live/#6/49.438/32.053> (дата звернення: 11.04.2024).
57. Долмат, Д. Р. "Проблеми розслідування воєнних злочинів на території України." У Виклики правничої професії в умовах воєнного стану: матеріали круглого столу до Дня юриста, Харків, 6 жовт. 2022 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Харків. нац. екон. ун-т ім. С. Кузнеця ; [за ред. О. О. Коваленко]. Харків, 2022. С. 132-135. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/8879> .
58. "Документуємо воєнні злочини Російської Федерації в Україні." Офіс генерального прокурора. URL: <https://warcrimes.gov.ua/>.
59. Тарасенко, Л. Б. "Ратифікація Римського статуту Україною: актуальність та наслідки." (Doctoral dissertation, Одеса: ОДУВС). 2023. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/6640> .
60. Драгоненко, А. "Поняття та ознаки воєнних злочинів у міжнародному кримінальному праві." Наукові записки. Серія: право 1, № 12 (2022): 151-157. URL: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2022-12-151-157> (дата звернення: 15.04.2024).
61. Cryer, R., Robinson, D., & Vasiliev, S. "Introduction to International Criminal Law and Procedure." Cambridge University Press, 2019.
62. "В Україні від початку повномасштабної війни зареєстрували 225 випадків сексуального насильства." Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3748035-v-ukraini-vid-pocatku-povnomasstabnoi-vijni-zareestruvali-225-vipadkiv-seksualnogo-nasilstva.html>

(дата звернення: 15.04.2024).

- 63.Гебгардт, М. "Ми, діти насильства." ТекстOver. URL: <https://tekstover.in.ua/2438/> (дата звернення: 15.04.2024).
- 64.Солонар, О., Шуман, Є. "Книга про зґвалтування в кінці Другої світової війни." DW. 23.03.2020. URL: <https://www.dw.com/uk/книга-про-зґвалтування-в-кінці-другої-світової-війни/a-52555422> (дата звернення: 15.04.2024).
- 65."Резолюція Європейського Парламенту від 15 червня 2023 року про катування та кримінальне переслідування українських неповнолітніх Тиграна Оганнісяна та Микити Ханганова Російською Федерацією." (2023/2735 (RSP)). URL: <https://ukraine.europarl.europa.eu/cmsdata/272790/1281252UK.pdf> .
- 66."Resolution 1970 (2011) Adopted by the Security Council at its 6491st meeting, on 26 February 2011." URL: <https://digitallibrary.un.org/record/698927?v=pdf> .
- 67."Resolution 1593 (2005) / adopted by the Security Council at its 5158th meeting, on 31 March 2005." URL: <https://digitallibrary.un.org/record/544817?ln=ru&v=pdf> .
- 68."Resolution 1973 (2011) / adopted by the Security Council at its 6498th meeting, on 17 March 2011." URL: <https://digitallibrary.un.org/record/699777?v=pdf> .
- 69.Столярський, О. В. "Міжнародно-правове співробітництво у боротьбі з відмиванням грошей від наркобізнесу." автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00. 11. URL: <https://mydisser.com/files/10577424.doc> .
- 70.Білорус, І. О. "Правосуб'єктність міжнародних неурядових організацій в умовах глобалізації міжнародного економічного права: дис... канд. юрид. наук: 12.00.11." Українська академія зовнішньої торгівлі. К., 2005. - 219 арк. - арк. 180-206.
- 71.Лисик, В. М. "Правовий Статус Міжнародного комітету Червоного Хреста у міжнародному праві: Монографія." Одеса: Фенікс, 2012. – 208 с. - (Серія «Міжнародне право»). URL: <https://tinyurl.com/mus8dayt> .
- 72.Журба, М. А. "Структура організацій Міжнародного Червоного хреста."

2008. URL: <http://enpuir.udu.edu.ua/handle/123456789/15084>.
73. "Що може зробити міжнародна правозахисна спільнота, аби допомогти Україні?" Громадський Простір. URL: <https://www.prostir.ua/?news=scho-mozhe-zrobyty-mizhnarodna-pravozahysna-spilnota-aby-dopomohty-ukrajini> (дата звернення: 15.04.2024).
74. Military offences and war crimes: background, theory and practice : collective monograph. Ed. by V.M. Stratonov. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. 876 p
75. Sotula O. The evolution of modern warfare through the prism of the russian-ukrainian conflict: a comprehensive analysis. Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica. 2024. № 106. P. 5–12. URL: <https://czasopisma.uni.lodz.pl/Iuridica/issue/view/1866/871> (Last accessed: 22.04.2024).
76. Sotula O., Piątkowski M. Air warfare over Ukraine and international humanitarian law. Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica. 2024. № 106. P. 13–33. URL: <https://czasopisma.uni.lodz.pl/Iuridica/issue/view/1866/871> (Last accessed: 22.04.2024).
77. Sotula O. The violation of the laws of armed conflict in the ukrainian and polish dimension: the criminal law discourse. Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica. 2024. № 106. P. 131–152. URL: <https://czasopisma.uni.lodz.pl/Iuridica/issue/view/1866/871> (Last accessed: 22.04.2024).
78. Сотула О. С. Суспільно небезпечні наслідки у вигляді смерті потерпілого при вчиненні порушення законів та звичаїв війни та геноциду. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. №. 1. С. 396–398. URL: 95.pdf (lsej.org.ua) (дата звернення: 31.01.2023).
79. Sotula O. S. Responsibility for violation of the laws and customs of war: national and international aspects. Південноукраїнський правничий часопис. 2023. №. 1. С. 109–113. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2023/1/19.pdf> (дата звернення: 31.01.2023).

80. Сотула О. С., Стратонов В. М., Дзюрбель А. Д. Актуалізація норм в міжнародному та кримінальному праві в умовах війни. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2023. Випуск 3. С. 43–54. URL: <https://lj.journal.kspu.edu/index.php/lj/article/view/384/352> (дата звернення: 31.08.2023).
81. Стратонов В.М. Характеристика державної зради в системі національної безпеки України. Вісник Національної академії правових наук України Том 31, № 1, 2024. URL: <http://visnyk.kh.ua/en/article/kharakteristika-derzhavnoyi-zradi-v-sistemi-natsi-onalnoyi-bezpeki-ukrayini>
82. Frolova O. Stratonov V. Demchenko I THE SUBJECT OF CRIMINAL OFFENSES ENCROACHING ON PHARMACEUTICAL ACTIVITY IN UKRAINIAN CRIMINAL LAW. Lex Humana, v. 16, (1), 2024, P. 461–473. URL <https://seer.ucp.br/seer/index.php/LexHumana/article/view/2935>
83. Гавловська А.О. Д'яченко Н.С. Жінка як об'єкт злочинного посягання. *Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів*: збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, Херсон, 17-18 листопада 2021 р. / Упоряд. Т. Казакова. Херсон, книжкове вид-во ФОП Вишемирський В.С., 2021. С.267-269
84. Гавловська А.О. Утримання представниками російських збройних сил та правоохоронних органів українських жінок-полонених в умовах повномасштабного вторгнення РФ у 2022 р. Правовий статус військовополонених: проблемні питання застосування положень вітчизняного та міжнародного законодавства: збірник матеріалів міжкафедрального міжвузівського круглого столу (м. Чернігів, 16 грудня 2022 р., Академія Державної пенітенціарної служби). Чернігів: Десна Поліграф, 2023, С.69-73.
85. Havlovska A., Dzyurbel A. State Of Research Of Certain Aspects Of Female

Criminality In Ukraine (Стан дослідження окремих аспектів жіночої злочинності в Україні). Архів кримінології та судових наук: наук. журн. Харків : ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2023. No. 1 (7) 2023. С. 135-141 (фахове видання) DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.7.2023.12ф>, 2023, С.69-73.